

УДК 338.242

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2021-1-6>**Гельман В.М.**кандидат економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет

АНАЛІЗ КІЛЬКОСТІ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ У ПРОМИСЛОВОСТІ

В статті досліджено тенденції зайнятості в промисловості, що є важливою сферою прикладання праці та створює економічне підґрунтя для зростання добробуту населення. Показано, що наслідком кризової ситуації на підприємствах України є показники зменшення кількості зайнятого населення на промислових та машинобудівних підприємствах. Досліджено динаміку кількості зайнятого населення на промислових та машинобудівних підприємствах протягом 2012–2018 рр. Проаналізовано кількість зайнятих працівників на підприємствах машинобудування за видами економічної діяльності: у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; у виробництві електричного устаткування; у виробництві машин і устаткування; у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів.

Ключові слова: кризові явища, кількість зайнятого населення, промислові підприємства, підприємства машинобудування.

Gelman V.M.

Zaporizhzhia National University

ANALYSIS OF THE NUMBER OF EMPLOYED PEOPLE IN INDUSTRY

The article examines trends in employment in industry, which is an important area of employment and creates an economic basis for the growth of the population's well-being. It is shown that a consequence of the crisis situation at Ukrainian enterprises are indicators of a decrease in the number of employed population at industrial and machine-building enterprises. The number of employed population in industry, as well as the share of the employed population in the total employed population of Ukraine for the period 2012–2018 has a clear downward trend: in 2018 compared to 2012, there is a decrease in the number of employed workers by 25%. The period of 2013–2015 was the most difficult for the domestic engineering industry, which is directly related to the aggravation of the economic crisis in Ukraine as a whole. In 2014, the lowest sales rate was observed, and during 2014–2015, machine-building enterprises received a negative balance. In terms of the number of people employed at machine-building enterprises, in 2018 compared to 2012, there is a rapid decrease in the number of employed workers exclusively in all machine-building enterprises by type of economic activity by an average of 33%, which is undoubtedly a negative trend and evidence of the economic crisis in the country. Analysis of the number of employees in machine-building enterprises by type of economic activity (in the manufacture of computers, electronic and optical products; in the manufacture of electrical equipment; in the manufacture of machinery and equipment; in the manufacture of motor vehicles, trailers and other vehicles) showed that the most unsatisfactory situation is typical for enterprises engaged in the production of motor vehicles, trailers and semi-trailers, other vehicles, the production of computers, electronic and optical products. The share of the number of employees at such enterprises in the total number of employees of machine-building enterprises in 2012 was – 40.7%, and in 2018 – 40.2%.

Keywords: crisis phenomena, the number of the employed population, industrial enterprises, mechanical engineering enterprises.

Постановка проблеми. Економічні результати діяльності промислових залежать від багатьох чинників, але вирішальним фактором недостатньо успішної діяльності багатьох промислових підприємств є загальна соціально-економічна криза, яка охопила країну. У сучасних непростих умовах функціонування підприємств особливого значення набуває забезпечення ефективної зайнятості персоналу промислових підприємств і формування на цій основі цивілізованого ринку праці в промисловості. Ефективність участі в роботі підприємства кожного працівника стає в сучасних умовах ключовим фактором, здатним кардинально вплинути на долю підприємства, а кадрова політика є чи не вирішальним інструментом, що дозволяє оптимальним чином співвіднести сили і можливості для боротьби з кризою.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз динаміки основних параметрів та проблем сучасної зайнятості в промисловості представлені у працях Амоши О.І., Антонюк В.П. [1], Костенок Я.О. [2] та інших науковців. Відзначаючи, що управління економікою та забезпечення діяльності суб'єктів господарювання пов'язане

з появою низки негативних чинників впливу на функціонування підприємств, важливістю набувають дослідження Череп А.В., Павленко А.І. [3], Ткаченко А.М., Калужної Ю.В. [4], Корженевської В.М. [5] щодо визначення різних шляхів подолання кризи сучасними підприємствами. На підприємствах, що знаходяться в кризовому стані, основною рушійною силою його подолання є його працівники. Саме працівники підприємства представляють цілісне формування, що володіє особливою якістю, здатністю до структурованих дій щодо виконання задач. Тому питання, пов'язані з дослідженням тенденцій та показників зайнятості в промисловому секторі, урахованням особливостей розвитку підприємств в умовах кризи сьогодні набувають особливої актуальності..

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз динаміки основних параметрів та проблем сучасної зайнятості у промисловості, зокрема у машинобудуванні.

Виклад основного матеріалу. Наслідком кризової ситуації на підприємствах України є високий рівень

безробітного населення. У 2014 році спостерігався найвищий рівень безробіття за останні вісім років – 1847,6 тис. осіб. У 2015 році кількість безробітного населення у порівнянні з попереднім роком знизилася на 10,4%, і становила 1654,7 тис. осіб. За період 2016–2017 років показник зростав, після чого спостерігалось поступове зменшення рівня безробітного населення у 2018–2019 роках.

Промисловість в Україні завжди була важливою сферою прикладання праці. Саме ця галузь, породжуючи попит на висококваліфіковану робочу силу, тривалий час визначала стандарти з формування трудового потенціалу країни, вимоги щодо його освітнього та кваліфікаційного рівнів, здатності до професійної мобільності й інноваційної діяльності. Забезпечуючи вищу, ніж в інших сферах економічної діяльності, заробітну плату, промисловість створює економічне підґрунтя для зростання добробуту населення [1, с. 18].

Кількість зайнятого населення у промисловості, як і питома вага зайнятого населення у загальній чисельності зайнятого населення України, за період 2012–2018 років має чітку тенденцію до зниження. Якщо у 2012 році величина зайнятого населення на промислових підприємствах становила 3236,7 тис. осіб, то у 2018 році – 2426 осіб, що менше на 810,7 тис. осіб, або на 25%. Покращення спостерігається у вже у 2019 році – 2461,5 тис. осіб, що менше ніж у 2012 році на 775,2 тис. осіб, або на 24% (табл. 1).

В умовах глобально-політичних трансформацій, невизначеності та динаміки зовнішнього середовища, формування нових економічних відносин переважна більшість вітчизняних підприємств машинобудування, на жаль, знаходиться у ситуації погіршення фінансово-економічного стану або у ситуації, близької до банкрутства [4, с. 21, 6–8].

Незадовільна ситуація також спостерігається із рівнем зайнятості на підприємствах машинобудування. Протягом 2012–2016 років питома вага зайнятого населення на підприємствах машинобудування у загальній кількості зайнятого населення у промисловості поступово зменшується, після чого спостерігається незначне підвищення її величини (рис. 1).

Період 2013–2015 років був найбільш важким для вітчизняної галузі машинобудування, що напряму пов'язано із загостренням економічної кризи в цілому по Україні. У 2014 році спостерігався найнижчий показник реалізації продукції 101924,7 млн. грн., а протягом 2014–2015 років підприємствами машинобудування було отримано від'ємне сальдо (отримані підприємствами збитки від діяльності значно перевищили прибутки).

У табл. 2 представлено кількість зайнятих працівників на підприємствах машинобудування за видами економічної діяльності.

Питома вага підприємств, які займаються виробництвом комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, у загальній кількості підприємств машинобудування знизилася у 2012 році з 17,5% до 14,7% у 2018 році. Кількість таких підприємств у 2018 році в порівнянні з 2012 роком зменшилася на 13,4%, а чисельність зайнятих працівників скоротилася – відповідно на 34,1%. Питома вага чисельності зайнятих працівників на підприємствах, які виробляють комп'ютери, електронну та оптичну продукцію, у загальній кількості зайнятих працівників підприємств машинобудування у 2012 році становила – 8,8%, а в 2018 році – 8,6%.

Питома вага підприємств, які займаються виробництвом електричного устаткування, у загальній кількості машинобудівних підприємств незначно зросла з 19,1% у 2012 році до 22,1% у 2018 році. Кількість таких під-

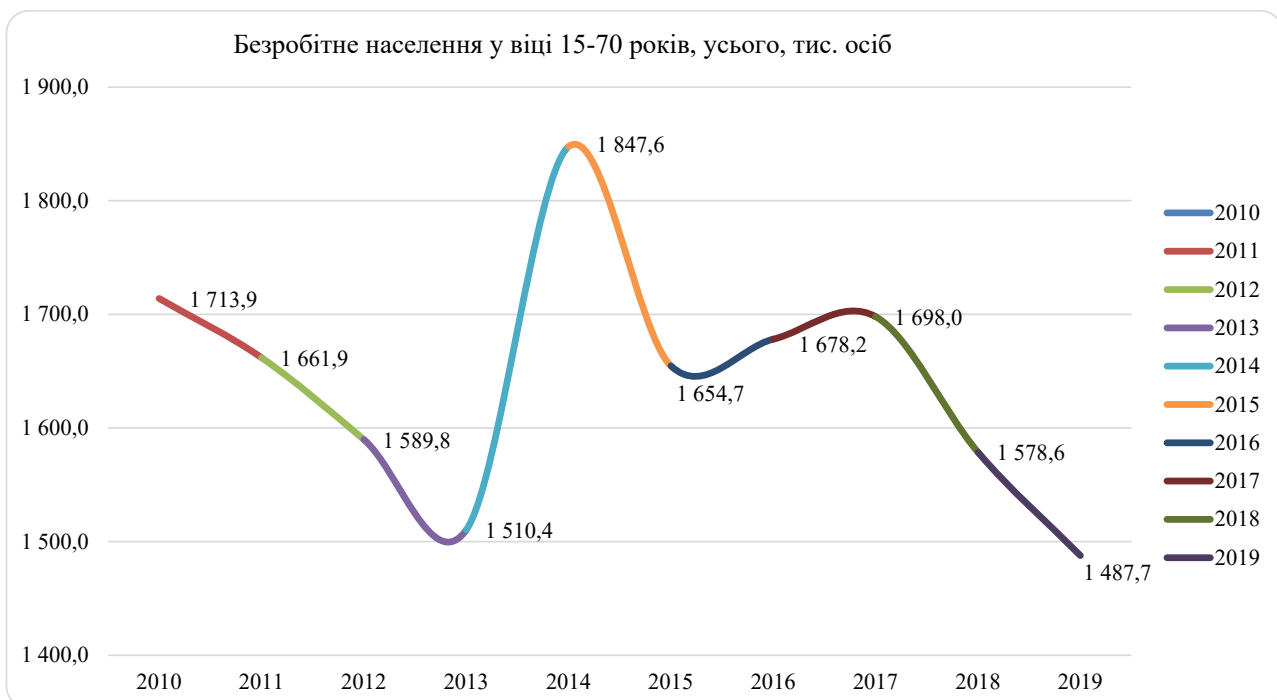


Рис. 1. Рівень безробітного населення у віці 15–70 років, тис. осіб

Джерело: сформовано автором на основі (Державна служба статистики України)

Таблиця 1

Кількість зайнятого населення в Україні, тис. осіб

Роки	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість зайнятого населення у промисловості, тис. осіб	3 236,7	3 170,0	2 898,2	2 573,9	2 494,8	2 440,6	2 426,0
Кількість зайнятого населення всього, тис. осіб	19 261,4	19 314,2	18 073,3	16 443,2	16 276,9	16 156,4	16 360,9

Джерело: сформовано автором на основі (Державна служба статистики України)

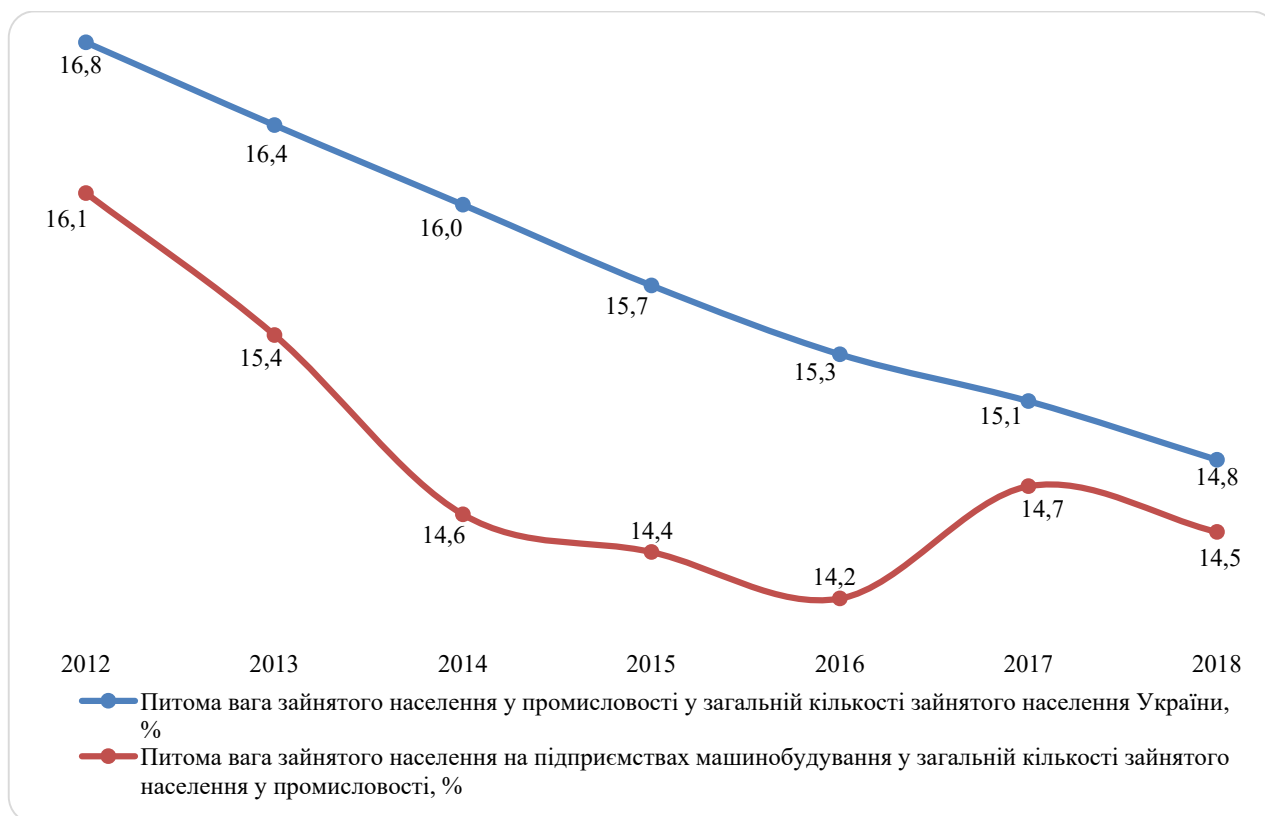


Рис. 2. Питома вага зайнятого населення на промислових та машинобудівних підприємствах України, %

Джерело: сформовано автором на основі (Державна служба статистики України)

Таблиця 2

Кількість зайнятих працівників на підприємствах машинобудування за видами економічної діяльності за період 2012–2018 рр.

Роки	Кількість зайнятих працівників, осіб				
	Всього на підприємствах машинобудування	у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	у виробництві електричного устаткування	у виробництві машин і устаткування	у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів
2012	520 812	45 687	76 007	187 019	212 099
2013	488 766	41 517	74 451	174 709	198 089
2014	422 259	35 471	65 606	152 073	169 109
2015	370 428	29 376	56 659	136 377	148 016
2016	353 557	30 612	54 171	130 737	138 037
2017	358 843	30 282	51 602	132 964	143 995
2018	351 439	30 092	50 132	129 909	141 306

приємств у 2018 році в порівнянні з 2012 роком підвищилася на 19,8%, однак чисельність зайнятих працівників у 2018 році при цьому не зросла, а знизилася по відношенню до 2012 року на 34,0%. Питома вага кількості зайнятих працівників на підприємствах по виробництву електричного устаткування у загальній кількості

зайнятих працівників підприємств машинобудування у 2012 році склала – 14,6%, а в 2018 році – 14,3%.

Питома вага підприємств, які займаються виробництвом машин і устаткування, у загальній кількості машинобудівних підприємств несуттєво збільшилася з 47,5% у 2012 році до 50,3% у 2018 році. У 2018 році в

порівнянні з 2012 роком кількість таких підприємств зросла на 9,6%, а чисельність зайнятих працівників натомість зменшилася на 30,5%. Питома вага чисельності зайнятих працівників на підприємствах, які виробляють машини і устаткування, у загальній кількості зайнятих працівників підприємств машинобудування у 2012 році становила – 35,9%, а в 2018 році – 37%.

Аналіз структури кількості вітчизняних підприємств машинобудування за видами економічної діяльності дає змогу стверджувати, що питома вага підприємств, які займаються виробництвом автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів, у загальній кількості підприємств машинобудування зменшилася з 16,0% у 2012 році до 13,0% у 2018 році. Зниження кількості вищезазначених підприємств у 2018 році в порівнянні з 2012 роком становило 15,9%, а скорочення чисельності зайнятих працівників на даних підприємствах склало 33,4%. Питома вага кількості зайнятих працівників на таких підприємствах у загальній кількості зайнятих працівників підприємств машинобудування у 2012 році становила – 40,7%, а в 2018 році – 40,2%.

Висновки із цього дослідження. Аналіз динаміки кількості зайнятого населення протягом останніх років в промисловому секторі, свідчить про незадовільну ситуацію щодо показників рівня зайнятості на вітчизняних промислових підприємствах, та зокрема на підприємствах машинобудування. Кількість зайнятого населення у промисловості, як і питома вага зайнятого населення у загальній чисельності зайнятого населення України, за період 2012–2018 рр. має чітку тенденцію до зниження. Щодо кількості зайнятого населення на підприємствах машинобудування, то у 2018 році в порівнянні з 2012 роком спостерігається стрімке скорочення чисельності зайнятих працівників виключно по всім підприємствам машинобудування за видами економічної діяльності в середньому на 33%, що є безумовно негативною тенденцією та свідченням економічної кризи в країні. Найбільш незадовільна ситуація характерна для підприємств, які займаються виробництвом автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, інших транспортних засобів, виробництвом комп'ютерів, електронної та оптичної продукції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Амоша О.І., Антонюк В.П. Ринок праці промисловості України та трудовий потенціал галузі: сучасні тенденції і проблеми. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 4. С. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2016_4_6.
2. Костенок Я.О. Вплив розвитку промисловості на зайнятість населення. *Ефективна економіка: електр. наук. фах. вид. Дніпропетр. держ. агр.-екон. ун-т. Дніпропетровськ*, 2015.
3. Череп А.В., Павленко А.І. Формування стратегії антикризового управління підприємств машинобудування Запорізької області. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М.І. Зверякова (голов. ред.) та ін.* Одеса: Одеський національний економічний університет. 2018. № 1 (65). С. 161–173.
4. Ткаченко А.М., Калюжна Ю.В. Криза: сутність, класифікація та причини виникнення. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*: збірник наукових праць: у 2-х вип. ПДТУ. Маріуполь, 2013. Вип. 1, Т. 2. С. 122–126.
5. Корженевська В.М. Використання економічних інструментів антикризового управління діяльністю підприємств машинобудування: дис. канд. екон. наук: 08.00.04 Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя, 2017. 247 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/08_2017/Korzhenevska_dis_.pdf.
6. Офіційний сайт «Державна служба статистики України». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Романко О.П. Чинники формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 3. С. 113–125.
8. Ситніченко В. Стратегія розвитку машинобудування на основі системи збалансованих показників. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 11. С. 6–12.

REFERENCES

1. Amosha O.I., Antoniuk V.P. (2016) Rynok pratsi promyslovosti Ukrainy ta trudovyi potentsial haluzi: suchasni tendentsii i problemy. *Rynok pratsi ta zainiatist naseleennia*, no. 4, pp. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2016_4_6. (in Ukrainian)
2. Kostenok Ya.O. (2015) Vplyv rozvytku promyslovosti na zainiatist naseleennia. *Efektivna ekonomika: elektr. nauk. fakh. vyd. Dnipropetr. derzh. agr.-ekon. un-t. Dnipropetrovsk*. (in Ukrainian)
3. Cherep A.V., Pavlenko A.I. (2018) Formuvannia stratehii antykrizovoho upravlinnia pidpriemstv mashynobuduvannia Zaporizkoi oblasti. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen: zb. nauk. prats; za red. M.I. Zvieriakova (holov. red.) ta in.* Odesa: Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet. No. 1 (65), pp. 161–173. (in Ukrainian)
4. Tkachenko A.M., Kaliuzhna Yu.V. (2013) Kryza: sutnist, klasyfikatsiia ta prychny vynykennia. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property: zbirnyk naukovykh prats: u 2-kh vyp. PDTU. Mariupol, vyp. 1, T. 2, pp. 122–126.* (in Ukrainian)
5. Korzhenevska V.M. (2017) Vykorystannia ekonomichnykh instrumentiv antykrizovoho upravlinnia dialnistiu pidpriemstv mashynobuduvannia: dys. kand. ekon. nauk: 08.00.04 Zaporiz. nats. un-t. Zaporizhzhia, 247 p. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/08_2017/Korzhenevska_dis_.pdf. (in Ukrainian)
6. Ofitsiynyi sait «Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (in Ukrainian)
7. Romanko O.P. (2010) Chynnyky formuvannia konkurentospromozhnosti mashynobudivnoho pidpriemstva. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 113–125. (in Ukrainian)
8. Sytnichenko V. (2010) Stratehiia rozvytku mashynobuduvannia na osnovi systemy zbalansovanykh pokaznykiv. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 11, pp. 6–12. (in Ukrainian)